

Ünneplő megemlékezés 1956 magyar hőseiről

(Rektori felkérésre elhangzott orvosegyetemi emlékbeszéd alapján szerkesztett változat)

Az 1956-os népfelkelésre és szabadságharcra egyre kevesebben emlékezünk élő tanúként. Az akkor szigorló (VI. éves) orvostanhallgató évfolyamunknak is voltak halottai: a sebesültszállítás közben lelőtt, párttag évfolyamtársunk, a Parlament előtti vérfürdőben szerzett medence sérülésébe később menthetetlenül belehalt kollégánk, a kedves jó Tóth Ilonka, akit a segélyhelyen a már reménytelen újraélesztési kísérlet kétségbeesett próbálkozásaként intracardialis adrenalin segítő célú adása miatt hamis tanúvallomások következtében gyilkosnak vádolva kivégeztek. Fájdalommal emlékszem rájuk. A megemlékezés egyfajta ismétlés a felejtés ellen. Az ünneplő megemlékezés nemcsak az értelemhez szól, hanem a szívünket is megérintő felidézés vagy érzelmeltetés valami nemes iránt. Azt hiszem 1956 magyar októbere megérdemli mindezt, mert a maga nemében egyedülálló a világtörténelemben.

Az események elemzése

Az ókori Tyukididész óta az oknyomozás által a történetírás vált pusztán eredmény leírásból elemző történelemtudományá. Hiába próbálják néhányan ezt ma is kárhóztatni. Az 1956-os elemi erővel kitört népfelkelésnek, alapvető oka -mintegy földrengés előtti előfeszítése az elmék és szívek legeslegmélyén keletkezett tűrhetetlenség (intolerantia) volt: a körülmények embertelenségének elviselhetetlensége, mely így a legegyszerűbb embereket is lényegében sérti meg, dúlja fel. Innen tehát a magyarázat arra, hogyan lehetett ilyen hihetetlen egyöntetűsége az előre meg nem szervezetteknek a társadalom minden rétegében: **ne tovább!**

A kirobbantó ok az elnyomás mértéktelenné válása lett: jogos panaszait az éter hullámain is előterjeszteni igyekvő elkeseredettek tüzet nyitva - kedves, szelíd orvostanhallgató kollégiumi szobatársam elsőként esik áldozatul a Múzeum-kertben - a fegyvertelen kétségbeesettek panaszára vérfürdő az esztelenül mértéktelen válasz. Ez lett a szikra a robbanáshoz.

Végül az irányt eldöntő ok: a már megragadott és megtöltött fegyver legfontosabb tulajdonsága többé nem a tűz ereje, hanem az irányulása. Ezért fordult a nép szinte megkülönböztetés nélkül az idegenek és elnyomásukat lihegve segítő kiszolgálóik ellen s vált a népfelkelés egyben szabadságharcá is.

A felkelés sajátos vonásai

Más népfelkelésekkel összevetve 1956 október 23-november 4-ig terjedően egészen különleges vonásokkal örökölte meg önmagát Magyarországon a világtörténelem.

Az egyik sajátosság a magától keletkező önszerveződés, melyet - mint a vasreszelék elrendeződését a mágneses térben - az elemi az emberinek az embertelenség ellen kialakult erőtere hozott létre.

A másik: a szinte teljes esélytelenség ellenére kivívott siker. Ezért ünnepelünk október 29-én, az 1956. október 29-i szovjet csapatkivonások és a - sajnos később ideiglenesnek bizonyult - győzelem 45-ik évfordulóján. A XX. sz. diktátorai egyöntetűen hirdették: "a gépfegyver korában nem lehetnek többé forradalmak" - s íme, ha elkeseredés lendíti és lelkesítő cél irányítja, erősebbnek bizonyulhat a pusztán kéz az addig rettegett hatalom iszonyú páncélzatánál is.

Harmadik különlegessége '56 magyar októberének, hogy nem anyagi javakért küzdött. A pénzadományok a nyitott utcai dobozokba, a falusi kenyér a fővárosba tartó szekerekbe ömlött számatlanul, névtelenül és őrizetlenül. Ez volt az a testvériség, mely

csodálatra méltó egyenlőséggel akarta a szabadságot. Először a világon a helyes sorrendben: testvériség, egyenlőség, szabadság. A francia forradalom fordított sorrendben a szabadsággal kezdte, de nem vette tudomásul, hogy a szabadság csak lehetőség, üres hordó, melyet meg kell tölteni valami értékessel, nem pedig felállni rá és szónokolni olyan egyenlőségről, melyben a különbségek kiegyenlítése azt jelentette, hogy a vezetők képzettségük feletti szinten, de erejük alatt működtek, míg beosztottaik képzettségük alatt, de erejükön felül voltak kénytelenek dolgozni.

Történelmi tanulságok a fiatalabb nemzedék számára

Szinte jelképes, hogy a francia forradalom megszüntetve a korábbi mértékegységeket a mértéktelenség és benne foglalt számos értéktelenség révén vált a vérbefúló bukás színterévé. A szabadság ugyanis csak kötelesség teljesítéssel együtt működőképes.

Hogy a szabadság és kötelesség gyakorlás viszonyára mindig is időszerű példát mondjak: az ismétlődő választásokon az, hogy kikre szavazzunk az lelkiismereti szabadság kérdése, de hogy kikre ne szavazzunk, az erkölcsi kötelesség.

Az '56-os magyar felkelés hatása is különleges: önsokszorozó (exponenciális) léptékkal növelte az elnyomottak és csökkentette a hatalmat bitorlók önbizalmát, erejét, öntudatát, mert a frontvonal nem a világnézetek, nem az anyagi javak, hanem a hazugságaiban mértéktelen és viselkedésében erkölcstelen maroknyi kisebbség és a megfélemlítés ellenére is erkölcsi tartású, túlnyomó többség között húzódott.

Mert a hazugság, (de nem a mentegetőző fajta) hanem a kíméletlen hatalomvágyból fakadóan támadó, rágalmozó, félrevezető célú vált elviselhetetlenné - akárcsak napjainkban. Hazugság, mely a nemzet becsületén az által esett, hogy a hullahegyeken népkonyhaként működő szovjet rendszer iránti hűséget követelte meg igazi magyar hazaszerettként. De amíg az igazság jobbára az értelemre, az igazságtalanság főleg az érzelmekre hat, annál is inkább, mert köztudott: *az, aki hazudik, az tudja mi az igazság.*

Erkölcsi tanulságok mindenki számára

A szolgaság ellenességet hirdető parancsuralmi rendszerek megejtően csalfa jelszava: *nem szolgálok* a luceferi *non serviam*-ból fakad. Ezért aztán mindenféle szolgáltatás is szolgálat címen megy tönkre rémuralmuk alatt. Ez a "nem szolgálunk" lett a szocialista "új erkölcs alapja" - ha egyáltalán létezett ilyen. A régi erkölcsi rendet elvetették - akárcsak ma - mert úgymond amelyikbe beleszülettek, azt azért vetik el, mert nem ők választották; amelyiket meg helyette ők hirdettek, ahhoz meg azért nem tartották magukat, mert ha ők választották, hát bármikor el is hagyhatják. Csakhogy az erkölcs olyan dolog, aminek mindent meg kellene szabnia s nem olyan, amit mindenki kényére kedvére megszabhat.

Az '56-os népfelkelés és szabadságharc világraszóló jelentősége

1956 magyar hősei nemcsak hazánknak, de az emberiségnek is nagy szolgálatot tettek, Szinte biblikus jelképű, hogy az új világ születését, 1956-ban "kezdődő csillaghullás" jelezte, s éppen 33 év múlva lépett színre a szabadítás: 1989-ben a parancsuralmi rendszer véget ért a Magyar Köztársaság kikiáltásával, melyet október 23-án így méltán ünneplünk azóta is.

Az 1956-os magyar népfelkelésnek távolhatásai is lettek: az orthodox kommunizmusnak, de még az u.n. euro-kommunizmusnak is bealkonyult. A szomszédos vezetők hízelgése mögött, a szomszéd népek írgyelték a magyar "legvidámabb barakkot". De tudjuk: a hízelgést el lehet érni fegyverrel (mint akkor), vagy pénzzel meg

lehet venni (akárcsak napjainkban) - az írgylést azonban ki kell érdemelni. 1956 magyar népe kiérdemelte. A térbeni távolhatáson túl 1989-ig terjedő időbeli távolhatása is keletkezett a magyar '56-nak: sőt üzenet a mának, a holnapnak. Nem kell elhinnünk, hogy a tiszta jelen azért nem tölthető meg a szebb jövővel, mert már tele van a piszkos múlttal. A szebb jövőt akadályozó csúfos bukású múlttól meg lehet, sőt meg is kell szabadulnunk. Emlékezzünk: az '56-os felkelésnek kiobbantó oka az elnyomás mértéktelensége, gátlástalansága volt. 1956-nak éppen ezért van néhány *mértékadó* üzenete a mának.

1/ Jóllehet a történelem a kollektívizmus és individualizmus azaz az esélyegyenlőség és egyéni érdekérvényesítés harca és váltakozó felülkerekedése, akármilyen rendszer lehet jó, ha emberbaráti és mindenikvel azonos mérték tartó.

2/ Az emberi közösséget, ha mégoly kicsi is, csak az összefogás (szolidaritás) testvériség szelleme tudja működőképessé tenni. A békétlen egymás mellett élés felől a békés együttélésen át a szeretetteljes egymásért élésre kell törekednünk. Erre legjobb mérce az önszeretet, mely elég tökéletes ahhoz, hogy mértéke lehessen az egymás iránti szeretetnek.

3/ A korunkban szinte kizárólagosságra törekvő piacoló élet lealacsonyít, a tisztességtelen fajtájú verseny főleg veszteseket termel. Kivéve, ha legalább humanista módon segítünk versenyezni egymásnak, vagy még inkább, keresztény szellemben versenyzünk segíteni egymáson.

Korunk alapvető kérdése a lenni vagy birtokolni dilemmában '56 hősei nem haboztak: jóllehet tanúsították, hogy *az ember többet ér, mint amije van* (bármennyi legyen is az) - ezt a többet: a létet áldozták fel.

4/ Az áldozat fogalma is tisztábban láthatóvá vált a felkelés lángjának fényében. Más-más dolog áldozatot vállalni, áldozatul esni, vagy áldozattá válni. Nem lehet ugyanaz az értékelése a barna és vörös hatalom által egyaránt üldözött hercegprímásnak, mint a köpönyegforgató és így álhatatlansága következményeként áldozattá váló ezredesnek.

Október 25-30-ig a Kilián laktanyába kerülve a Sors kihívása volt számomra, hogyan lehet a jót szolgálni ott az előre nem sejtett rossz oldalon, ahol a főhadnagy orvlövészként ölte a felkelőket, ahol a politikai tisztet szovjet-orosz katona lőtte le tévedésből, ahol a parancsnok folyamatosan tájékoztatta a Corvin-köziek leverésére szervezkedő magyarokat és szovjetekeket. Nőttön nőtt a veszélye annak, hogy akár egy tévedésen múló szovjet roham vagy egy nagyon is esedékes felkelő betérés következtében, de mindenképpen nem közénk valóként kell látszólag szégyenteljesen elesnem. Mégis vállalnom kellett azt, a *kizárólagosan gyógyító* munkát, melyet az adott helyzet megkívánt és semmi részt sem fogadva el a későbbi hamis, pünkösdi dicsőségből, mely a laktanya vélt szerepének jutott osztályrészül.

Életre szóló tanulsága ez számomra '56-nak: lehet gonosz körülmények között is a jót szolgálni, csak vállalni kell a világ szemében sikertelenségnek számító áldozatokat. S akkor nincs szükség damaszkuszi útra - egyeseknél többszintes útvesztőre - gondosan elfeledkezve arról, hogy a pálfordulást nem tűzmelletti, azonnali pecsenye-sütögetés követte, hanem 3 év vezeklés, amint ez a galátákhoz írott levélből is kiderül, hogy egészen pontosak vagyunk. Igen, a pontos, helyes információ a postindustrialis társadalom legértékesebb terméke s a desinformáció a rombolás legádázabb fegyvere. Veszélyesebb, mint az atombomba, mert nemcsak élő és élettelen javainkat, de szellemi életünket dönti romba.

Tudatlan vagy tudatos mellőzése az igazságosságnak - mely a magyar nyelvben a valóságot idéző "igaz" szóból ered, szemben a mesterséges jogból származtatott iustitia, justice, Gerechtigkeít szavakkal - mondom lekicsinylése, a háború után olyan fontosnak tartott igazságosságnak, s felmagasztalása az akkor nem is említett toleranciának - etikátlan és veszélyes. NEM SZABAD KÉTFÉLE MÉRCÉVEL MÉRNI!! Addig kell igazságot szolgáltatni "míg kér a nép", mert később "szörnyű .., ha vesz, ragad". Egyáltalán: összekeverése tolerancia-nak és patientia-nak, amikor a tolerancia az elfojtás egy fajtája, a

tapintatlanok, agresszívek búvóhelye bennünk: önkényszerű elviselése annak, amit ránk hoz egy elkerülhető, kellemetlen tény. A patientia viszont nemcsak külsőleg elszenvedő, de ennek belsőleg értelmet adó, a szükségszerűen elkerülhetetlen bántót lelkében is elfogadó szelíd türelem. 1956 Magyarországa nem tűrhette tovább s ma sem tűrheti sem a többségi, sem a kisebbségi igazságtalanságot, bármiféle diktatúrát, melyben minden tilos kivéve azt, ami kötelező.

A kívánatos pluralitas végett patientia-ra ma is szüksége van mindnyájunknak: a tolerantiát azok hangoztatják, akik ma sem hajlandók uralkodni magukon vagy nem merik vállalni, hogy miként uralkodtak egykor másokon; akik olyan dolgokat művelnek, amelyet a közösségnek nem elősegítenie, támogatnia kell, de eltűnnie, elviselnie, holott leginkább meg kellene szüntetnie. Miért kellene tűnnie, hogy pl. állandóan siránkozzanak a nemzet újjászületése közben?! Az, hogy a holtak többségben vannak az élők kisebbsége felett, nem elég indok erre. A többség nevében sem szabad az egész érdeke ellen tenni, a zsarnokság akkor is tilos, ha szellemi vagy érzelmi, függetlenül attól, hogy a többség vagy kisebbség gyakorolja. Miért tűrje az egész a rész ellenkezését., amikor a rész viszont nem tűri az egészet? A rész és az egész ellenkezése katasztrófához, míg összműködésük megértéséhez vezet. A részek révén ismerszik meg az egész s az így megismert egész fényében kap igazi értelmet a rész.. Aki viszont azt állítja, hogy nem is része az egésznek, aki úgy fejezi ki magát, hogy "ebben az országban" (mintha bármelyikben is ugyanúgy lehetne) azt talán oda kellene küldeni, amit hazájának tudna nevezni. Hazájának, mint 1956 fiatal hősei, akik nem "szerepet" játszottak, következőképp nem is volt azonosság (identitás)-zavaruk; nemzeti azonosság (identitás)-tudat keresés helyett egyszerűen és nagyszerűen hazafiak voltak. 1956-nak sem fiatal, sem veterán hősei, az Univerzum azaz versus ad Unum halhatatlanjai, a meghaltak és élők, nem akartak meghalni. Azt akarták, hogy "életünk legyen és bővebben legyen". Nem hiába akarták.

Köszönjük mindnyájunknak és ünneplő szívvel emlékezzünk rájuk!